

Riigikogu otsuse „Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonil Iraagis“ eelnõu seletuskiri

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab panustada kuni kolme kaitseväelasega Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonile Iraagis (NATO *Mission Iraq* – NMI). Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Grete Toompere (grete.toompere@kaitseministeerium.ee).

NATO Mission Iraq

Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) tippkohtumisel 11.–12. juulil 2018 Brüsselis loodi väljaõppemissioon vastuseks Iraagi valitsuse 2018. aasta veebruaris esitatud palvele toetada Iraagi kaitsevõime ülesehitamist. NMI tegevus on suunatud alliansi lõunasuunalt lähtuvate ohtude vastu laiemalt, aidates Iraagil üles ehitada kestlikud, läbipaistvad ja tõhusad julgeolekustruktuurid, et suurendada nende võimekust terrorismivastases võitluses, ISIS-e tagasipöördumise takistamiseks ning riigi stabiliseerimiseks.

Selle saavutamiseks nõustab NATO Iraagi julgeolekustruktuure, sealhulgas Iraagi kaitseministeeriumit, riikliku julgeolekunõuniku bürood ja peaministri bürood, ning koolitab välja Iraagi instruktoreid, kes annavad väljaõpet riigi julgeolekustruktuurides. NMI on pakkunud koolitusi järgmistes valdkondades: improviseeritud lõhkeseadmete kahjutuks tegemine, sõjaline meditsiin, pioneeride ettevalmistus, soomustatud sõidukite remont ja hooldus, tsiviil-sõjaline koostöö. NMI juhtriik on 2025. aastal Prantsusmaa, kes võttis selle rolli üle Hollandilt. NMI-s osalevad NATO liikmesriigid ning partneritena Austraalia ja Austria.

2021. aasta veebruaris kinnitasid NATO kaitseministrid üle toetuse Iraagile ja otsustasid vastavalt Iraagi valitsuse taotlusele laiendada NATO rolli Iraagi julgeolekujõudude väljaõpetamisel, kiites heaks NMI muudetud operatsiooniplaani. Lisanduvate ülesannete põhifookus on Iraagi julgeolekuinstitutsioonide ja vastavate õppeasutuste juhtiva tasandi nõustamisel ning väljaõppel. 2023. aasta augustis lisati missiooni ülesannete hulka ka Iraagi siseministeeriumi ja föderaalpolitsei nõustamise ülesanded. NMI tegevuse ulatus võib laieneda suur-Bagdadi piirkonnast väljapoole, kuid on selgelt piiritletud Iraagi valitsuse vahetu kontrolli all olevate aladega.

NATO missiooni tegevus toimub tihedas koostöös Iraagi valitsuse ja rahvusliku julgeoleku nõuniku bürooga ning kuni 2025. aasta septembrini ka USA juhitava rahvusvahelise ISISvastase koalitsiooni operatsiooniga Inherent Resolve (Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve, CJTF-OIR). Lisaks koordineeritakse NMI tegevusi Ühinenud

Rahvaste Organisatsiooni ja Euroopa Liidu toetus- ja nõustamissmissioonidega Iraagis (United Nations Assistance Mission for Iraq, United Nations Development Programme Iraq, European Union Advisory Mission in Iraq) ning Iraaki kahepoolsete kokkulepete alusel toetavate riikidega, et tagada rahvusvahelise kogukonna toetus operatsioonile.

NMI senist tegutsemist võib pidada võrdlemisi edukaks, sest Iraagi julgeolekuolukord on paranenud ning suureneb Iraagi relvajõudude iseseisev võime operatsioone läbi viia. NMI tegevus on varasemalt olnud seotud USA juhitud operatsiooniga Inherent Resolve. Tulenevalt CJTF-OIR tegevuse vähenemisest föderaal-Iraagi territooriumil 2025. aasta septembrist, muutub NMI roll iseseisvamaks, tagades edaspidi enda väekaitse ning logistilise toetuse operatsioonist Inherent Resolve eraldiseisvalt.

Iraagi valitsus on avalikult deklareerinud ja toetanud NATO missiooni jätkamist Iraagis. 2025. aasta novembris on plaanitud Iraagi parlamendivalimised, kuid suure tõenäosusega jätkub riigi toetus NATO operatsioonile ka tulevikus. NMI tegevus panustab otseselt rahvusvahelise julgeoleku tagamisse läbi Iraagi võimekuse kasvu terrorismivastases võitluses. Lisaks on NMI NATO rahvusvaheline sõjaline operatsioon, mistõttu on see oluline osa Eesti panusest Alliansi tegevusse laiemalt.

Eesti panus

Eesti alustas Iraagis NATO operatsiooni NATO Training and Capacity Building Activity in Iraq panustamist 2017. aasta novembris, lähetades Iraaki demineerimiskspertiisiga kaitseväelase. 2019. aasta esimesel poolel lähetas Eesti NMI-sse ühe sõjaväepolitseiniku. 2021. aastal panustas Eesti NMI-s lisaks staabiohvitserile kuus kuud 36-liikmelise väekaitserühmaga Taani üksuse koosseisus. Alates 2022. aastast oleme panustanud ühe staabiohvitseriga, kelle peamine ülesanne on väljaõppealane nõustamine ja kvaliteedi kontrollimine ning kaitseplaneerimise toetamine.

Eesti panuse jätkamine NATO lõunasuunal tegutsevatesse operatsioonidesse on jätkuvalt vajalik, et demonstreerida Eesti panust julgeoleku tagamisse 360 kraadi ulatuses ja toetada terrorismivastast võitlust. Eesti soovib säilitada paindlikkust NATO operatsioonidesse vajadusel suuremalt panustada. 2026. aastal plaanib Eesti jätkata panustamist ühe staabiohvitseriga NMI staabis, mandaati taotleme kuni kolme kaitseväelasega panustamiseks.

Õiguslikud alused

NMI-l osalemise riigisisene õiguslik alus on riigikaitseseaduse (edaspidi RiKS) § 30 punkt 2, kuna tegemist on ÜRO põhikirja VI ja VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatava sõjalise operatsiooni või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetega ja normidega kooskõlas oleva muu sõjalise operatsiooniga. Tulenevalt RiKS-i § 34 lõikest 1 otsustab Riigikogu Kaitseväge kasutamise rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil NMI eraldi otsusega.

Iraagis tegutsemise õiguslik alus on Iraagi nõusolek, mis koosneb kahest osast. Esiteks Iraagi alalise esindaja ÜRO juures 25. juuni 2014 kiri S/2014/440 ÜRO peasekretärile ja Iraagi välisministeeriumi 20. septembri 2014 kiri S/2014/691 ÜRO Julgeolekunõukogu presidendile, milles kutsutakse riike osalema ISIS-e-vastases võitluses, ning Iraagi peaministri Haider al-Abadi 5. mai 2016 ja 11. veebruari 2018 kirjad NATO-le. Teiseks aluseks on Eesti ja Iraagi kahepoolsed kokkulepped. Eesti välisministeerium edastas 14. jaanuaril 2016 Iraagi välisministeeriumile diplomaatilise noodid, milles paluti aktsepteerida Eesti kaitseväelaste viibimist ja tegutsemist Iraagis ning tagada nende õigused vastavalt diplomaatiliste suhete Viini konventsioonile, andes neile Iraagis viibimise ajaks haldustöötaja staatuse antud konventsiooni artikli 1 punkti f mõttes. 16. märtsil 2016 saadetud vastusnoodiga nõustus Iraak Eesti ettepanekutega. Staatuse tunnustamiseks on vajalik see, et kaitseväelastel oleks teenistus- või diplomaatiline pass.

Panustamisega seotud kulu

2026. aastal on operatsioonil NMI osalemisega seotud Kaitseväge tegevuskulude maht hinnanguliselt 88 328 eurot (käibemaksuta), mis kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Eelnõu kooskõlastamine

Vabariigi Valitsuse istungile esitatav eelnõu on kooskõlastatud Justiits- ja Digiministeeriumi, Välisministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga ning arvamuse on avaldanud Kaitsevägi.